

Edward Łukaszuk

"Prawo europejskiej integracji", Zdzisław Brodecki, Warszawa 2000 : [recenzja]

Kwartalnik Prawa Publicznego 1/4, 249-252

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZDZISŁAW BRODECKI, *PRAWO EUROPEJSKIEJ INTEGRACJI*,
WYD. I, WYDAWNICTWO PRAWNICZE PWN, WARSZAWA,
2000, ss. 215

Podręcznik akademicki prof. Zdzisława Brodeckiego (UG) będący udaną próbą ogólnego, nacechowanego nowatorstwem i krytyczną refleksją wprowadzenia do współczesnego prawa wspólnotowego i unijnego – jest w znacznej mierze kontynuacją twórczą wcześniejszej prezentacji tej problematyki¹. Obecnie jest to bardziej pogłębione i nieco zmienione ujęcie systematyki analizowanych materii. Treści obydwu podręczników pozostają w pewnym stopniu w relacji komplementarnej, stąd też należy je tu porównawczo przybliżyć.

W pierwszej edycji podręcznika, obejmującego cztery podstawowe rozdziały, skupiono główną uwagę na: zagadnieniach ogólnych – metodologicznych i doktrynalno-historycznych badań i pojmowania procesów integracji europejskiej (rozdz. 1); europejskim prawie ustrojowym: – tj. na procesie konstytucjonalizacji Wspólnot i UE, obywatelstwie UE, statusie Unii i Wspólnoty oraz na związły, omówieniu instytucji, ich struktur i procesu decyzyjnego (rozdz. 2); dość obszernie potraktowanej problematyce „prawa i polityki” – co dotyczy tworzenia, obowiązywania i stosowania prawa, z szerszym omówieniem zagadnień kontroli sądowej, tj. postępowania przed Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości (rozdz. 3); funkcjonowaniu Wspólnot i Unii – na ich polityce gospodarczej i społecznej oraz na „zadaniach pozawspólnotowych” – w dziedzinie Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa oraz współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych. Autor omawia też zagadnienia wspólnej polityki walutowej i pieniężnej oraz kompleks problemów prawnych związanych z przygotowaniem przedakcesyjnymi państw stowarzyszonych (rozdz. 4). W aneksie zamieszczono aktualne teksty: traktatów o UE i o utworzeniu WE, Układu Europejskiego RP ze Wspólnotami

¹ Zob. Z. Brodecki, M. Derezińska, *Prawo integracji europejskiej. Zarys wykładu z wyborem źródeł*, Sopot 1999.

Europejskimi i ich państwami członkowskimi oraz Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w UE (1999). Załączono także tabele odpowiedników wymienionych w art. 12 Traktatu Amsterdamskiego oraz ujęte chronologicznie i alfabetycznie wykazy orzeczeń cytowanych w podręczniku. Użyteczne do dalszych studiów są również podane liczne adresy internetowe i wybór podstawowej literatury przedmiotu.

Nowa edycja podręcznika obejmuje osiem rozdziałów. Jest opatrzona starannie opracowanym skorowidzem rzeczowym. I chociaż nie zawiera bibliografii, to jednak w licznych przypisach – niekiedy obszernych – prezentuje źródła prawa, orzecznictwo i dość szeroko literaturę przedmiotu, także obcojęzyczną.

W rozdziale 1 – wprowadzającym ogólnie w problematykę cywilizacji europejskiej, kierunki integracji i procesy konstytucjonalizacji – naświetlono także zagadnienie istoty autonomii prawa europejskiej integracji, a m.in. pojęcie i istotę *acquis communautaire*. Strukturę *acquis communautaire* autor objaśnia szerzej dopiero w rozdziale 3, gdzie zamieszcza odpowiedni schemat zaczerpnięty z pracy D. Simon (1997), dość klarownie usystematyzowany.

Europejskie prawo ustrojowe jest przedmiotem analizy w rozdziale 2, gdzie w pierwszej kolejności scharakteryzowano Unię Europejską i Unię Walutową a następnie poszczególne instytucje Wspólnot oraz Radę Europejską i proces decyzyjny – zarówno wspólnotowy, jak i stosowany przy realizacji zadań pozawspólnotowych Unii, m.in. ze zwróceniem uwagi na jego „demokratyczne treści”. Proces ten, w ślad za *Leksykonem Integracji Europejskiej* (1998), zilustrowano czterema, właściwie ujętymi schematami.

Zagadnieniom tworzenia, stosowania i przestrzegania prawa europejskiej integracji poświęcono rozdział 3 podręcznika, w którym autor omawia: tworzenie prawa – poszczególne źródła prawa oraz metody integracji prawa wspólnotowego, a następnie zasady stosowania tego prawa. Szerzej niż w poprzedniej edycji podręcznika omawia istotę i rodzaje kontroli – tj. nie tylko sądowej – przestrzegania prawa, jak również zagadnienia odpowiedzialności państw członkowskich i odpowiedzialności Wspólnoty, co korzystnie dopełnia podjęty przedmiot rozważań.

Autor w kolejnym rozdziale skupia uwagę na przedstawieniu elementów „filozofii prawa europejskiej integracji” – z punktu widzenia oryginalnie założonej konstrukcji myślowej europejskiej „katedry”, także w kontekście wybranych aspektów historii doktryn ekonomicznych, politycznych i prawnych. Wyodrębnia: prawa fundamentalne i uniwersalne (zasady wspólne dla państw członkowskich, za-

sadę zrównoważonego rozwoju), strukturalne zasady instytucjonalne (solidarność międzynarodowa, subsydiarność) oraz strukturalne zasady ekonomiczne i społeczne (wolność gospodarcza, wolność pracy, spójność ekonomiczna i społeczna). W katalogu zasad strukturalnych prawa wspólnotowego inni autorzy (jak np. C. Mik, *Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki*, T. I, Warszawa 2000, s. 527–589) wyróżniają zasady: solidarności, ściślejszej współpracy, pierwszeństwa prawa wspólnotowego przed prawem krajowym państw członkowskich oraz zasadę skutku bezpośredniego niektórych norm prawa wspólnotowego w prawie krajowym tych państw, co jest w pełni zasadne.

W trzech następnych rozdziałach autor – poniekąd w ślad za G. Druesne, podjął próbę usystematyzowania głównych obszarów regulacji prawa materialnego Wspólnoty i Unii Europejskiej: prawa europejskiej integracji gospodarczej (rozdział 5), prawa europejskiej integracji społecznej (rozdział 6) oraz „załączków” prawa europejskiej integracji politycznej (rozdział 6). Jest to niewątpliwie udana synteza prac wielu autorów, wzbogacona trafnymi refleksjami i szeroko udokumentowana m.in. przykładami z praktyki.

Ekonomiczny wymiar europejskiej integracji wymagał szczególnie wnikliwego zinterpretowania, w dodatku w formie precyzyjnie ujętej syntezy. Autor analizuje uwarunkowania i podstawy prawne: „gospodarki otwartego rynku” (prawo do przedsiębiorczości, prawo spółek², prawo do transferu towarów i kapitału, prawo własności przemysłowej i handlowej, tj. głównie ochronę tego prawa oraz prawo rynku kapitałowego i giełdowego); ochrony rynku przed nieuczciwą konkurencją i prawo antymonopolowe; relacji między wolną konkurencją a infrastrukturą publiczną (służba publiczna, sieci trans-europejskie transportu, telekomunikacji i energetyki, prawo subwencyjne); konkurencji w kontekście polityk sektorowych Wspólnoty (polityka rolna i rybołówstwa, polityka przemysłowa, polityka transportowa); wspólnej waluty i polityki pieniężnej.

Prawo europejskiej integracji społecznej jest prezentowane w kontekście realiów prawnych „Europy bez granic wewnętrznych” (obywatelstwo UE, prawo pobytu, prawo socjalne) oraz „Ochrony człowieka i środowiska” (ochrona „śladów przeszłości”, ochrona zdrowia, ochrona konsumenta, ochrona środowiska przyrodniczego).

² Autor sygnalizuje m.in. kwestię utworzenia Europejskiej Spółki Akcyjnej – ESA, Societas Europea oraz zwraca uwagę na istotne w „erze globalizacji” regulacje z zakresu „prawa koncernowego”, s. 137, 138.

Prawo europejskiej integracji politycznej jest zwięźle analizowane ze wskazaniem normatywnych elementów uregulowań odnoszących się do rozwoju zadań pozawspólnotowych w obrębie II i III filaru Unii Europejskiej.

Rozdział 8, zatytułowany „Państwa stowarzyszone z Unią Europejską” został usystematyzowany następująco: najpierw przedstawiono „państwa obce” – tj. relacje Europy z krajami rozwijającymi się, partenariat eurośródziemnomorski, strefę wolnego handlu i rozwoju oraz Europę Środkową i Wschodnią, a następnie „Polskę na drodze do Unii Europejskiej” (Układ Europejski, negocjacje o członkostwo, przestrzeganie *acquis communautaire* w Polsce).

Wybór i usystematyzowanie węzłowych zagadnień tak pomyślanego wykładu wprowadzającego w problematykę prawa europejskiej integracji można więc uznać za trafne. Bogata baza źródłowa, oraz liczne tabele, schematy, mapy i inne formy wizualizacji przekazu treści podręcznika mogą zachęcić do refleksji i sięgnięcia do lektur dodatkowych, ułatwić studiowanie zarysu systemu prawa europejskiego, przyswajanie jego struktury i głównych zasad. Problematyczne podejście merytoryczne i dyskursywna forma tego dobrze usystematyzowanego, atrakcyjnego metodycznie podręcznika może stanowić inspirację do dalszych poszukiwań adekwatnego i efektywnego przekazu dydaktycznego w obrębie nowego i dość trudnego przedmiotu nauczania, jakim jest niewątpliwie prawo Wspólnot i UE. Koncepcja wykładu jaką przyjął autor podręcznika może być także użyteczna na studiach zaocznych i podyplomowych uzupełniających. Znaleźć w nim można bowiem wyrażone pośrednio ukierunkowania metodyczne do samodzielnych studiów i repetytorium. W nowym wydaniu podręcznika należałoby uwzględnić także ponicejski proces kształtowania się zwłaszcza europejskiego prawa ustrojowego.

*Leonard Łukaszuk**

* Prof. dr hab. Leonard Łukaszuk – Instytut Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski.